

צילה כהן ז"ל

בת נני ואברהם (אדולף) ליפסקי ז"ל

נולדה: י" ניסן ה' תרע"ד – 6/5/1914
עלתה מגרמניה: א' טבת ה' תרצ"ג – 1/1/1933
נפטרה: ט"ו באב תשס"ט – 5/8/2009

לפני כ-95 שנה נולדה חברתנו צילה בעיר טורון אשר על גדות הוויסלה. כ-400 שנה לאחר שנולד בה האסטרונום הדגול קופרניקוס. צילה היתה מאד גאה כשסיפרה זאת. אביה היה דור שלישי של סוחרי עצים עשירים מאד. צילה היתה הבת האמצעית בין אחר בכור ואחות צעירה יותר. באביב 1924, קצת לפני יום הולדתה העשירי הגיעו אל ביתם המהודר, הסוקרים מטעם הממשלה הפולנית העצמאית-החדשה, הם שאלו: "מה תבחרו להיות פולנים? או תעדיפו להיות גרמנים?" (כי אותו אזור נקרא אז פרוסיה המזרחית והשתייך עד אז לגרמניה).

לאביה היו קרובי משפחה בערים שונות בפולין, אך הוא החליט שהוא מעדיף להיות גרמני! ואז באה ההפתעה: "אם כך, תוך 24 שעות אתם חייבים לצאת מפולין!!". אי אפשר היה למכור נכסים. וכך, בתוך יממה אחת הפכו ממשפחת סוחרים עשירה לפליטים ועניים מרודים. מה וכמה אפשר לדחוס בכמה מזוודות? הם עלו לרכבת כיד לנחות אצל קרובי משפחה בברלין. שם דאגו להם לחדרון אחד קטן שהספיק בקושי לשני ההורים. את שלושת הילדים היה צריך לפזר בנפרד אצל קרובים נוספים. אביה הוכרח למצוא מקצוע חדש כסוכן של חברת ביטוח ואמה נאצלה לצאת לעבוד כדי שיהיה כסף לחם וחלב, היא סובבה על פתחי הבתים מדלת לדלת כדי למכור מצעים ומגבות.

צילה הנערה הצעירה והרגישה הבינה שהיא חייבת לעזור להוריה והתחילה, תוך כדי לימודיה גם ללמד שיעורי עזר לילדים שהתקשו בצרפתית ובמתמטיקה. אביה היה אומר לה שלמעשה היא מרווחיה במתן כמה שיעורי העזר שלה, יותר מאשר הוא מרוויח מיום עבודה שלם.

למרות הקשיים הללו רצתה צילה להמשיך ללמוד ולהשכיל, למדה בבי"ס עברי אחה"צ ואפילו המשיכה ללמוד נגינה בפסנתר. לפעמים לא היה מספיק כסף לקניית מצרכי מזון חיוניים, אבל אמה חשבה שללמוד פסנתר זה מאד חיוני. בכל אותו זמן צילה גם מאד נזהרת בכל הקשור ביהדות. הוריה שומרי מצוות ואדוקים מאד. צילה מצטרפת תנועת הנוער החרדי "עזרא" ואחר כך עוברת לתנועת הנוער "קדימה". היא מאד אוהבת את הפעילות בתנועה, היא ספורטאית מצטיינת, במיוחד בשחייה, אוהבת טיולים ויודעת לנגן במפוחית פה.

לאחר שלוש שנים הצליחו ההורים לאחד את המשפחה תחת קורת גג אחת. צילה הבינה שאם רצונה להגיע לארץ-ישראל היא חייבת להגיע ל"הכשרה". בניגוד לקיבוצי ההכשרה החקלאית שרובנו מכירים, צילה נשלחה לשרת בבית חולים יהודי לחולי ריאה ושחפת. הפחד מהידבקות גדול מאד, אך צילה נלחמת בליכלוך במרץ רב.

היא מוצאת לעצמה חברה טובה, את איזה לוינסון. שכמוה רוצה לעלות לארץ וגם יודעת לאן בדיוק היא רוצה להגיע – אל קיבוץ "גשר" שבעמק הירדן, אל אחיה צבי לוינסון שהגיע לשם כבר קודם.

למזלה הטובה של צילה היא מצליחה לצאת מגרמניה בטרם פורענות, מראשוני קבוצת היקים שהגיעו לגשר ואשדות כבר בתחילת השתלטותו של היטלר על גרמניה.

צילה חרוצה מאד ונכנסת לעבוד בפרדס עם ווסרמן ואהרון רודשטיין, אחר כך במאפיה עם אסתר קרפ, אבל... במאפיה עם התנור הישן היו בעיות כל הזמן, דבר שגרם פעמים רבות שהלחם לא נאפה כראוי ואי-אפשר היה לאכלו. אתם כבר מתארים איזה כאב-לב ומפח נפש היה לצילה שלא הפסיקה לבכות למרות שלא בה היתה האשמה לתקלות בתנור... כך קרה שספרוקט ז"ל ראה את צילה כמה פעמים בוכה בכי מר והציע לה לעבודה איתו במסגריה. שם היתה צילה מאושרת. היתה לה תפיסה טובה לגבי כל מיני דברים טכניים והיא נהנתה להיות הבחורה היחידה שעבדה שם. היא למדה להרכיב מיטות ולהכין כדים שהיו מיועדים להיות "סליקים", היא למדה להלחם, לעשות את כל הדרוש בברזלים וגם הלחמות אלומיניום. כ-15 שנים עבדה צילה במסגריה. הספיקה להתחתן עם אליהו כהן ואפילו ללדת את תמר הבת הבכורה, למרות חששות המסגרים: "פן תלד על הסדן". הם החליטו לא לאפשר לה להלחם בזמן ההריון כי יתכן שהקרניים של ההלחמות יכולות להזיק לעובר שבבטנה.

אחרי הלידה היו הנשים היולדות – והמניקות עובדות בחצר, כמה שיותר קרוב לבית התינוקות, בניקיון "חדר התרבות" והשירותים הציבוריים.

אז הגיעה תורה לעבודה במטבח, העבודה לא היתה קשה כשם שהיה לה קשה עם החברות שעבדו במטבח, שוב ימים של בכי. ולאחר איזה ריב טפשי, צילה החרוצה והממושמעת הודיעה: "אני לא מוכנה יותר לעבוד במטבח". מה שהציל אותה היתה פנייתו של פנחס אורן ז"ל שתכנס לביה"ס כדי ללמד אנגלית. זה קרה אחרי הפילוג, כמובן. צילה ניסתה להתנגד, "אני לא כל-כך טובה באנגלית, אני יותר אוהבת צרפתית". אבל זה לא עזר לה..

פנחס עמד על דעתו ואליהו עודד אותה, שזה יכול להיות רעיון טוב יותר מאשר העבודה במטבח. כך נכנסה צילה לעבוד כמורה לאנגלית. היא פנתה לעזרה, למקומות שונים כדי להבין איך עושים את זה. יצאה להשתלמות בבית ברל.. מעניין שדווקא מהמקצוע שהכי פחדה והיססה ללמד, קיבלה צילה הכי הרבה משובים טובים.

מהורים של תלמידיה לשעבר, שרק הודות לשיטת הלימוד המיוחדת שלה הצליח הבן שלהם

לעבור את הבחינות הקשות ולהכנס לאוניברסיטה. כדי לעניין את הלמידים היא לימדה אותם שירים רבים וניגנה במפוחית הפה שלה. חיברה מילות שיר באנגלית למנגינה של שיר גרמני שזכרה, ועשתה הכל כדי שיהיה גם מעניין ועיקר – יכנס לראש. צילה לימדה אנגלית גם בדגניה, בגשר ובאשדות מאוחד לפני הצטרפותם ל"בית ירח", בכתות י-י"ב והצליחה מאד. למרות שהשקיעה המון זמן ורצון, לא היתה דרכה קלה. כולנו מכירים את דרדקינו שמצטיינים גם ב"לשגע את המורים". לאחר שנים רבות עברה לעבוד בתיקון בגדי עבודה של החברים. היא הרי כבר ידעה לעבוד על מכונת תפירה, שאמא שלה לימדה אותה בגרמניה.

מותו של אליהו היה בהחלט הפתעה קשה עבורה. כמו שהיא סיכמה – היה מאד קשה איתנו וגם קשה בלעדיו. היא אהבה, העריכה והעריצה את אילו, והיתה חרדה כשרצה

לצלם בחורות צעירות ויפות. היא בעצם השקיעה את כל אהבתה ודאגתה באליהו, כדי שהכל יהיה טוב בשבילו, קיפחה אפילו את זכויותיהן של שלוש הבנות שאהבה מאד. היא ידעה שהדבר הכי חשוב לאליהו זה הצילום. הוא היה מוכן לעשות כל דבר בשביל צילום טוב. צילה היתה מוכנה לעשות כדל דבר שאליהו רצה. סיפור אחד לא מש מזיכרוני. כשריאיינתי אותה לפני כ-18 שנה, סיפרה לי שפעם אליו רצה מאד לצלם את "תעלת האפס" שהיתה מלאה מים ושלם כך רצה להושיב את שתי בנותיו הקטנות תמר ושולמית על דפנות השיפוטיות. צילה התנגדה בטענה שזה מסוכן אך אליהו התעקש ולקח את הבנות לטיול. במשך שעות ארוכות חרדה צילה עד שחזרו ואז אמר אליהו "צדקת הפעם, צילה! זה באמת מסוכן, הילדות החלו להחליק וכמעט טבעו, כמובן שלא צילמתי!!!".

צילה לא היתה מזכירה או מרכזת ועדות חשובות, אך גם היא נתנה את כל כולה לבניית קיבוצנו, בדרכה השקטה כמו נמלה. תרגמה לאנגלית, צרפתית וגרמנית עבור חברים מכתבים לחו"ל והמון כתבות לעלות. ובסוף היא כתבה גם את תולדות חייה בצפרית, כשהיא נותנת כל דף ופרק לתיקון למרים דון-יחיא ז"ל.

כמה טרגי וכמה מעניין, שצילה נפטרה דווקא בט"ו באב – חג האהבה. האשה שכל חייה רצופים קשיים וסבל, שנותנת באהבה את כל כולה, בעזרה להוריה, ואחר כך בתנועת הנוער והמון שנים לאליהו בעלה שאינו מעריך כלל את קורבנה.

לכי לשלום צילה. סוף סוף תוכלי לנוח מכל הקשיים שזימן לך גורלך.

לתמר ולשולמית, הבנות, לעוזי, לנכדים והנינים וכל בני המשפחה, אפשר להתנחם בדיעה שסוף סוף הונח לה מכאבי הגוף והנפש.

בהערכה רבה בשם חברי אשדות-יעקב,

עמליה דיין בת-ארי